

La IV ième
„Semaine d' ethnologie religieuse“
 de Milan 17.—25. septembre 1925.

Dr. Fran Barac.

1. Pored naučnoga tečaja u St. Gabrielu kraj Mödlinga kod Wienu g. 1923., održan je jesenas u Milanu četvrti religijski etnološki tjedan (semaine) ili kongres.

Prvo i drugo sijelo bilo je u Londonu g. 1912. i 1913., a treće u Tilburgu (u Holandiji) g. 1922. Milan je ljetos odabran na izričitu želju Sv. Oca.

Što više! U povodu dojakošnjih znamenitih naučnih uspjeha, pozvao je Pio XI., sam strogi naučenjak, glavnoga pokretača i sigurno etnološkoga prvaka, nesamo među katolicima već i među ostalim svjetskim stručnjacima, O. W. Schmidta, da za lještošnju jubilejsku godinu znanstveno uredi i glasovitu misionisku izložbu u Vatikanu. Genijalni i neumorni taj lingvist i etnolog izvršio je radosno i tu veliku zadaću, i dospio je, kraj svih drugih svojih naučnih radova, još i na to, da po četvrti puta spremi i vodi omiljelu »Semaine« u Milanu. Vedri duh rijetke ove pojave, i među velikim naučenjacima, zagrijava ljubav k Bogu i k istinskoj znanosti toliko, te on nekom neobičnom lakoćom svladava sve neprilike, što mu ih u postojanom naporu čine nesamo mučne nezgode teškoga istraživačkoga rada, već i one vlastitoga ne baš jakoga organizma. Kao da je toga velikoga muža odabrala sama Providnost, da u tmuši savremenih evolucionističkih zabluda osvijetli pravi put k istini, naročito u pitanjima sociologije, etike i religije!

I doista, O. W. Schmidt, da nije toliko čedan koliko je učen, morao bi da bude s punim pravom vrlo ponosan na goleme uspjehe svoga velikoga truda.

2. Misionaska izložba u Vatikanu zadivila je savkoliki golemi svijet, što se ove godine sabirao u Vječnome Gradu. Svaki pojedini stručnjak našao je ondje predmete, koji su ga zapanjili kad je saznao, da se njima savršeno služe zaboravljeni misionari u odnemarenim i prezrenim krajevima krugle zemaljske. Ali se poznavalca još više dojimali predmeti sabrani iz svih strana primitivnih naroda, poredani strogo naučno prema kulturnim okruzima kulturno historijske etnološke metode. Stručnjak je tu na vlastite oči gledao, kako nepobitne činjenice ruše ishitrene i danas potpuno anahronističke hipoteze evolucionista o čovjeku. »životinji«. Po njima bio je »čovjek« najprije u potpuno zvjerskom stanju bez poznavanja Božanstva, bez porodice, bez shvaćanja moralnih načela.

Istom iza dugih sekularnih perioda, vele oni, dovio se taj zvijerin čovjek postupno razumnoj svijesti, višim idejama i čudorednom življenju. Na te tvrdnje donosi »Revue apologétique« (I. X. 1925. p. 57.) izjavu bivšeg talijanskog ministra prosvjete, što ju je dao gledom na vatikansku etnološku misionisku izložbu: »Naučenjaci«, kaže taj nepristrani muž, »koji su se još jučer trudili da stave u oprjeku Znanost i Crkvu, mora da učine sada djelo pokajanja i da prijeđu most, koji je prolazio Dante, kad je išao u Vatikan radi Jubileja. Crkva, optužena s opskurantizma, zapalila je danas svjetlila viša i sjajnija od svih, što su ikad obasjavala svijet«.

Ovu je istinu po četvrti put obrazložila i utvrdila »Semaine d' Ethnologie religieuse« u Milanu u svoja 33 predavanja, pred više od stotinu slušatelja, višega izobraženja, iz 15 država kulturnoga svijeta. Pred licem oštre kritike čitave naučne republike mogao je doista svjesno reći ugledni protagonist ovih ideja, O. W. Schmidt: »Crkva uskršava sve više i više slavne tradicije od nekad i zauzima opet časno mjesto, što ga je imala u povijesti znanosti«.

3. »Semaine« je napredovala jakim korakom iza klasičnih svojih radova i predavanja prošlih godina.¹ Nesamo po tom, što se u velike proširila periferija njenih adepta, uvjerenih pristaša i radnika, već i po sadržaju i dubini njenih analitičkih i sintetičkih naučnih djela.

Tomu je u prvom redu pripomogla izoštrena kritička metoda ove kulturno-historičke škole, kako je »modo supereminenti« — po riječima O. W. Schmidta — sustavno, jasno i didaktički izlaže O. P i n a r d d e l a B o u l l a y e D. I. u djelu: Étude comparée des religions IIe volume, Paris, Beauchesne 1925. Svaku pojedinu civilizaciju i kulturu pojedinih primitivnih plemena treba proučavati napose. Za svaku treba iznaći njene današnje i prošle veze, naročito: s kim je bila u dodirivanju, od koga je što uzajmila, s kojom se drugom možda pomiješala. Istom, kad su izvršeni toliko sitni pojedinačni radovi, onda je moguće odrediti historičku genetičku vezu, a potom i relativnu kronologiju za pojedine očito različite kulture. O tom golemom stručnjačkom radu zavisi napokon i odgovor na pitanje: ima li ili nema mjesta evoluciji u povijesti religije, u povijesti civilizacije ili u povijesti kulture uopće. Kako je slobodna ljudska volja pored uma i ljudskog organizma glavni faktor kulture, bit će jačmačno teško uopće iznaći jedinstveni i nužni zakon razvoja čovječjega djelovanja. Zato je već s ovoga gledišta hipoteza evolucije preuranjena i sumnjiva. Ali, jer se tu radi o činjenicama prošlosti,

¹ U „Bogoslovskoj Smotri“ godište XI. br. I. str. 63.—72. i br. IV. str. 362.—387. (godine 1923.) donijeli smo o tom opsežne referate. Iz njih se lako upoznati sa problemima znanosti religija (hierognoze). — U godištu pak „Bog. Smotre“ XII. i XIII. (g. 1924/25.) raspravlja g. prof. Dr. A. Gahs stručno i sistematski pojedina ova pitanja.

mora da govore one same, a ne makar i duhovito iskonstruirane hipoteze. I doista, kulturno-historička škola, kojoj je čelovoda O. W. Schmidt, dokazala je golim činjenicama, da kulturni razvoj čovječanstva nije ni pravilan ni jednoličan. Jednako i to, da materijalna civilizacija i duhovna kultura (amo ide i religija) ne kroče naprijed jednakim korakom, već su po svom razvoju prije u obrnutom smjeru. Tu istinu utvrđuje bez ikakove sumnje klasično djelo W. Schmidt, W. Koppers: *Voelker und Kulturen*, Regensburg, Habel, 1915.—1925.

Drugo nenatkriljeno pomagalo uspjeha kulturno-historičke škole jest naročito: lično istraživanje metodički vještih etnologa u urođeničkim krajevima primitivnih plemena. O tom se brine O. W. Schmidt već decenijama, i bdije osobito nad tim, da se istraživanja vrše po određenom sistemu i po strogoj historijskoj metodi. Zato je nastojao, da se u prvom redu ispita općena kultura poznatih najstarijih plemena na svijetu, koja još danas žive, ali su već očito na umoru. »To su ljudski dokumenti, koji ne smiju da propadnu« reče Pio XI. O. W. Schmidt, kad mu je ovaj izlagao potrebu ekspedicija i financijalne pomoći k ovim plemenima. I doista, Sv. Otac dao je O. W. Schmidt u tu svrhu nesamo moralnu već i obilatu materijalnu pomoć. S ovom je mogao da sprema uz pripomoć još mnogih drugih mecenata — milo nam je, da je O. W. Schmidt među tima zahvalno spomenuo u Milanu na kongresu i đakov, biskupa Msgr. A. Akšamovića — i glavara misionarskih redova nekoliko ekspedicija sa stručnjacima prve vrste u urođeničke krajeve primitivnih.

Tako je O. Moric Vanoverbergh C. I. C. M. (Scheutfeld) otišao k azijskim Negritima na Sjeverno istočni Luzon (Filipine), gdje je među ostalim otkrio, kako se čini, posljednje ostatke tako dugo traženoga (ne austronezijskoga) jezika, kojim su se Negriti prije služili. Te stare jezične dokumente otkrio je O. M. Vanoverbergh prigodom neke svečane noćne liturgije, što su je Negriti činili u čast Najvišega Bića. — O. P. Schumacher, reda Bijelih Otaca, poslan je k afričkim Negritima u okolice Ruanda, gdje je već prije boravio 15 godina i izvršno upoznao onamošnja plemena. — O. P. Schebesta, učeni i odlični učenik O. W. Schmidta, otišao je na Malakku, da izučava Semang i srodna pygmejska plemena, kao i njihove susjede pygmoïdska plemena Senoi. Na koncu ove ekspedicije upoznao je O. P. Schebesta i plemena Jakudn, za koje drži, da su sa Sumatre došli Premalajci. A jer mu se činilo, da ima sličnosti između ovih i najstarijeg plemena Kubu na Sumatri: otišao je i k tomu plemenu Kubu na Sumatru. Potanke rezultate toga naučnog istraživanja donosit će »Antropos«. Ali je već danas poznato, da je požrtvovnomu i umnomu istraživaocu za vrijeme od 1. i pol godine uspjeo

novim nalazima utvrditi nesamo dojakošnje činjenice, što ih je otkrila kulturno-historička škola o religiji, o moralu i porodici² najstarijih primitivnih naroda, već je on fonografom ulovio i nepoznatih jezika, koji će jamačno otkriti starije oblike Mon-Khmer jezika, a možda i osobite elemente starih pygmejskih jezika. Za pleme Kubu je utvrdio, da poznaje viša bića, nije dakle areligiozno, kako su to i u najnovije doba neki naučenjaci tvrdili. Ipak je očito, da je kod Kubu pojam Najvišega Bića zamračen. Ali je O. P. Schebesta utvrdio i to, da se Kubu ne smije nikako vrstati među najstarija plemena, što su danas na životu.

Kad k ovim ekspedicijama priložimo i one već poznate na Ognjenoj zemlji u Južnoj Americi, što ih je O. M. Gusinde u četiri maha izvršio (u trećoj ekspediciji bio je i O. W. Koppers), kod plemena Ona, Yagan i Alakaluf, i kad mislimo, da je posljednja ekspedicija bila g. 1923/4.: treba priznati, da se iza kongresa u Tillbourgu obilato radilo na ovoj najtežoj, ali i najznamenitijoj zadaći kulturno-historičke škole. Predavanja u Milanu svjedoče, koliku korist imade znanost od ovoga silnoga napora.

4. Milanska »Semaine« je dokazala, kao i sve dojakošnje, da kulturno-historička škola živo upotrebljava i treće pomagalo sigurnoga naučnoga napredovanja: usku saradnju pomoćnih znanosti. To su za etnologiju zapravo sve one znanosti, što se izblize zanimaju čovjekom i njegovim duševnim i tjelesnim razvojem. Naročito: eksperimentalna psihologija, lingvistika, prehistorija, antropologija i t. d. Prigodom određivanja kulturnih okruga, kulturnih oblasti i t. d. za približno terminiranje relativne kronologije, za utvrđivanje etnoloških rezultata, za tumačenje razvojnih pojava i t. d.: ove su znanosti tako potrebna pomagala, te bi se bez njih mnogo teže, mnogo kasnije i mnogo nesigurnije dolazilo do pozitivnih rezultata. Potrebno je dakle mnogo raznovrsnih stručnjaka, da se svestrano obradi ogromna građa religijske etnologije. I tomu, što se »Semaine« održava svaki puta u drugom kojem kraju, nije razlog samo to, da bi se propagiralo zanimanje za religijsku etnologiju i proširilo poznavanje njenih dojakošnjih rezultata; već i to, da se nađe u svakom narodu što više radenika za ovu ili onu struku znamenite ove znanosti.

Osim općenitih temata iz znanosti religija što su ih raspravljali prvi vodi O. W. Schmidt, O. H. Pirnard, dr U. A. Padovani, O. W. Koppers i rektor milanske univerze O. A. Gemelli, koji su uveli slušatelje u raspravljanja, govorilo se ovoga religijskoga etnološkoga tjedna u glavnom naročito: o pitanjima psihološkim (O.

² Dr. Kus — Nikolajev je iznio ove godine u „Pučkom sveučilištu“ jedno skroz neznanstveno mišljenje, zastupajući hipotezu o promiskuitetu. U tom je u B. S. god., 1923. u 2 navrata pisao dr. Fran Barac (str. 65. i 366.). U sljedećem broju ćemo donijeti o tom naročiti osvrt iz pera dr. A. Gahsa.

J. Lindworsky, O. A. Gemelli, O. H. Pinard, dr. Wunderle, dr. Gatti) i etičkim (O. W. Schmidt, O. M. Gusinde, O. H. Dubois, O. Schullien, A. Valensin, dr. Wunderle, prof. A. Calderini) kod primitivnih naroda. Na svijest krivnje i kajanja, što se uz rijetke iznimke (na pr. Egipćani) nalazi svuda, a tako i kod tih zaostalih plemena, nadovezana je rasprava o želji za otkupljenjem i o tako zvanim spasonoscima (O. W. Schmidt, dr. U. Pestalozza, dr. A. Ballini, dr. H. Junker, dr. Nallino, O. B. Allo, Mgr. P. Batiffol).

Nije moguće, da analizom iznesemo sve lijepe misli i duhovita opažanja većine ovih specialnih stručnjaka. Ističemo samo to, da je apsolutnom sigurnošću utvrđeno jedinstvo moralne svijesti kod primitivnih. Ta je moralna svijest sve to čišća, čim se više približavamo k najstarijim plemenima. Primitivni monoteizam najstarijih plemena jest prava, kako reče O. W. Schmidt, živa religija, koja svojom najvišom sankcijom utječe na moralno vladanje čistih urođenika. Izlaganja direktnih istraživalaca O. P. Schebeste (kod Semanga) i O. M. Gusinde (na Ognjenoj zemlji) dojmala su se upravo srca, jer su iznosila svu nježnost i zdušnost savjesti tih prastarih ljudskih plemena. Istina O. H. Dubois iznio je, da na Madagaskaru ne znadu više za božansku sankciju u moralu. Ali je istaknuo i to, da su to plemena daleko od Pranaroda, savremnici Indo- i Polinezijaca, koji su pet do šest stupnjeva mladi od poznatih najstarijih naroda. To je samo čokaz, da su vjera i moral u najstarije doba usko povezani, dok se ta veza kida u kasnijem razvoju. — Kolikogod su bila duboka psihološka izlaganja naročito O. J. Lindworskoga i O. A. Gemellija o kauzalnom mišljenju primitivnih, treba reći, da se osjećalo, kako smo još daleko od potpune jasnoće u tom problemu, makar je evidentno, da i primitivni misli kauzalno, sve ako i nije filozof. — Pitanja pak o spasonoscima (Heilbringer), koja je sada prvi puta javno načeo O. W. Schmidt zahtijevaju još mnogo pojedinačkoga istraživanja. — Zanimljive su bile perspektive, što ih je iznio bečki mladi antropolog Dr. Lebzelter o rasama i kulturnim okruzima. On je među ostalim utvrdio, da je Prakultura čovječanstva starija od diferenciranja rasâ.

Na završetku ovoga nepotpunoga prikaza treba ipak da naročito spomenemo, da se na ovom internacionalnom kongresu istaknuo i jedan Hrvat, profesor zagreb. bogoslovnoga fakulteta Dr. Aleksander Gahs. On je razvio svoja specialna istraživanja o krvnim i nekrvnim žrtvama kod altajskih pastirskih naroda. To je predavanje i svojom lijepom formom i obilatim, dosad potpuno nepoznatom sadržinom, pobudilo općeno poštovanje i priznanje prvih svjetskih stručnjaka. Kako je g. Gahs prvi, koji detaljno izučava pastirski nomadski kulturni okrug altaj-

skih Paleoazijata, kako je on strogom metodičkom akribijom proučio veliko neistraženo gradivo, kako je silnom erudicijom u reli-gijskoj etnologiji poređivanjem iznio vrlo znamenitih rezultata osobito na osnovi ruskih izvora; stvorio je on sebi ugledno ime u inter-nacionalnom naučnom svijetu, a hrvatskom sveučilištu pronio glas. Bilježimo to, ponosni na našu Almu Mater.

† Paul Geny S. J.

Sad se već širom svijeta pronijela potresna vijest o tragičnoj smrti ovog znamenitog čovjeka. Bio je profesor filozofije na rim-skoj Gregoriani, član rimske Akademije sv. Tome. Kao desna ruka Akademijinog tajnika, mons. Salv. Talamo, organizirao je Geny u novembru 1923. »tomistički tjedan«, kao pripravu za internacionalni tomistički kongres u Rimu, o Uskrsu ove godine. Time je Crkva najdostojnije proslavila jubilej najvećeg našeg filozofskog učitelja sv. Tome Akvinskog. I upravo je P. Geny bio duša kongresa. Još kratko pred svoju smrt poslao mi je »Acta primi congressus tomi-stici internationalis«. A na dan sv. Ignacija piše mi, da pokušam organizirati katolički filozofski kongres u Jugoslaviji, pa će mi uvijek biti na ruku! Zar i sada — nakon sudbonosnog jutra, na 12. oktobra ove godine? Kad je nepoznati vojnik u nastupu ludila i bjesnila na svećenički stalež ovome, sasvim sebi nepoznatom i nedužnome čovjeku s bodežom probio grudi i oborio ga mrtva na pločnik, pobliže naše drage Germaničke kuće u Rimu! — Ovako brutalno skršeni život ovog divnoga radnika, koliko li bi nam još stvorio svijetla i smirio duh tolikim mučenicima na putu k Istini! A jedan mukli fizički udarac, izljev krvi i — povratak u zemlju prekine sve osnove, napore i daljnja pregnuća. I tako u naponu rada, istrgnut i iz žive naše sredine iskinut, naš P. Geny zove se danas pokojnik, kome nad svježim grobom lebdi odvjekovna medi-tacija o tajnovitim udesima naših života.

Rodio se u Nancy-u 12. novembra 1871. iz veoma ugedne poro-dice. Stupivši u oktobru 1891. u Isusovačku Družbu, polazio je ka-tolički Institut u Parizu i Sorbonu. Zareden je za svećenika u Bel-giji 1904.; a zatim je bio profesorom filozofije, te je kao takav 1910. pozvan u Rim na Gregorijansko sveučilište. Samostalni mislilac, kritički svestrano verzirani filozof, P. Geny je svoje umo-vanje napose priklonio najtežim i filozofijski osnovnim problemima spoznajne kritike. Napisao je i djelo trajne vrijednosti; a o istome smo spoznajno-kritičkom problemu imali za isti dan određeni referat na tomističkom kongresu u Rimu. Pisao je u mnoge revije: *Etudes*, *Revue de Philosophie*, *Revue Néo-Scholastique* i *Annalés de Philo-sophie de Louvain*, *Scuola Cattolica* i osobito u *Gregorianum*.